

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

תוכן

- א. מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג ... והנדרות והיולדות הרי אלו מותרין¹
- ב. ושאר כל אדם אסורין ... כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין2
- ג. דאנים ... דלא מוכחא מילתא לא6
- ד. כל מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו בחולו של מועד ... איזורו מוכיח עליו⁸
- ה. אומן ... מוכחא מילתא ... תיקו9
- ו. לא יגלח מפני שיצא שלא ברשות10
- ז. כל אלו שאמרו מותר לגלח במועד מותר לגלח בימי אבלו11
- ח. קטן מותר לגלחו במועד לא שנא נולד במועד ולא שנא נולד מעיקרא11
- ט. אבל אינו נוהג אבילותו ברגל12
- י. אבל אסור בתספורת14

דף יד.

א. מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג ... והנדרות והיולדות הרי אלו מותרין

למרות שאסור לכבס במועד, ישנם בגדים שהתירו חכמינו לכבס מחמת ששימושם תדיר.

ואלו הם:

- מגבות המיועדות לניגוב הידים בשעת האוכל¹. כשכולן כבר התלכלכו, מותר לכבס במועד. והיתר זה הוא דוקא לאלו הנוהגים להחליפן יום יום, לפי שדרך שמתלכלכות תדיר וצריכות לכיבוס תכוף, כך שאפילו אם כבסן מערב החג, יצטרך לשוב ולכבס במועד. ממחטות, מטפחות אף², מי כשכל המלאי שבירו כבר התלכלך.

¹ שו"ע ונו"כ תקלד א

² מ"ב שם

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

- גרבים³ להנוהגים להחליפם מידי יום, וכולם כבר נתלכלכו.
 - חתיכות בד שנועדו לספיגת דם ומוגלה מהפצע או לספיגת דם הנידה, למי שנוהג לכבסן לצורך שמוש חוזר. אם צריך להם במועד, ונתלכלכו כבר כל מה שברשותו.
- וכל המפורטים, שמותר לכבסם. הוא אפילו יש לו מהם הרבה אלא שכולם כבר התלכלכו. אך לא יכבס בבת אחת יותר מפריט אחד הנערך לו עתה לשימוש מיד.
- במידה ויכול היה לכבס בערב החג מהבגדים המותרים בכיבוס שפורטו כמות שתספיק לו לכל ימי המועד, ולא עשה כן, יש מי שכתב שאסור לכבס בחול המועד.
- כלי מיטה ובגדים הנגועים בכינים או בפשפשים, או שיש צורך לכבסם מחשש למחלה מדבקת העלולה להיות מועברת באמצעותם במידה ולא ניתן להדחות לאחר החג מותר לכבסם במועד⁴.
- הסופרת שבעה נקיים, שהדין הוא שעליה ללבוש בגדים תחתונים לבנים הנקיים מכל כתם⁵, וכמו כן להציע מיטתה בסדין לבן ונקי, וכן על שאר כלי המיטה להיות נקיים אם צריכה לכך מותרת לכבסם בחול המועד⁶.
- בכל המותרים לכבס מותרים דוקא שיש צורך המועד בכך, ויכולים לעשות זאת גם עם מים חמים, ובאמצעות חמרי כביסה⁷.
- הדברים המותרים לכל אדם לכבסם שנזכרו כאן, מותר אף בפרהסיא. אך כשמותר רק לאדם עקב מצב מסוים המתיר זאת כמו שנזכר לעיל דף יג: יש לכבס בצנעה. אמנם במקרים שהכיבוס בפרהסיא מועיל יותר לכיבוס מותר⁸.
- ולכן המותרים לכבס יכולים לעשות זאת גם במכונת כביסה המקימה רעש באופן שיוצר פרסום, מכיון שכיבוס במכונה מועיל יותר מאשר הכביסה ביד.

ב. ושאר כל אדם אסורין ... כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין

³ חול המועד כהלכתו פ"ה יא בשם הג' מדברצין

⁴ שם יד

⁵ כמבואר ביו"ד קצו ג

⁶ מ"ב שם ח

⁷ שו"ע שם א

⁸ רמ"א שם

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

מצוה על האדם לגלח בערב החג⁹ בין קודם חצות, ובין לאחר חצות¹⁰, לבד מערב פסח שאסור להסתפר לאחר חצות¹¹, "בכדי שלא יכנס למועד כשהוא מנוול" כלומר, מגודל שיער, ולפיכך אין מגלחין במועד, כדי שיהיה חושש לגלח ערב המועד¹².

כמו כן חששו חכמים שמא לא יכבס בגדיו¹³ לפני החג כנדרש, בהסתמכו על כך שיעשה זאת בחול המועד בהיותו פנוי, ונמצא נכנס ליו"ט כשהוא מנוול – מלוכלך. לפיכך אסרו לכבס במועד אפילו לצורך המועד¹⁴.

איסור גילוח

בכל מקום בו נאמר להלן "גילוח" "לגלח" וכיוצא בזה. הכונה היא לאו דוקא לגילוח, אלא לתספורת מכל סוג שהוא¹⁵. וכולל גם את שער הראש, ואין הבדל בין גילוח במספרים במכונה, או באמצעות משחת גילוח, או דרכים אחרות¹⁶, וגם על ידי נכרי אסור¹⁷. ולהלן דף יח. יבואר שהשפם ושאר מקומות שיער שבגוף מותר לגלח לצורך המועד¹⁸.

כשנאסר הגילוח הרי גם במקרים בהם ריבוי השיער מצער את האדם, אסור הדבר¹⁹.

⁹ שו"ע ונו"כ תקלא א

¹⁰ עיין בפרי מגדים שכתב דלכתחלה יגלח קודם חצות, וציין על זה ממה שכתב המגן אברהם בסימן רנ"א בסעיף קטן ה בשם האר"י, שכתב שם, שלא לגלח אחר מנחה, והיינו אחר שהגיע זמן מנחה, ורוצה לומר מנחה גדולה בערב שבת, והוא הדין בערב יום טוב. ולפי מה שכתבנו שם בשם האחרונים דנוכל לסמוך על דעת הפוסקים דמנחה היינו מנחה קטנה, נראה דבערב יום טוב כשהזמן דחוק לו אפילו לכתחלה יוכל לסמוך עליהם. וכל זה לענין לכתחלה, אבל לענין דיעבד הלא ידוע דעת הרמ"א שם בסוף הסימן דמסתפרין כל היום, ואף דהגר"א שם מפקפק על זה, לענין ערב יום טוב כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול אין להחמיר, וכן המנהג.

שער הציון שם ס"ק ב

¹¹ מ"ב שם ב

¹² ואף דסיפור וגילוח הוא דבר של יפוי ותיקון הגוף שהוא צורך המועד אפ"ה אסרו בתוך המועד כדי שיזדרז לגלח קודם המועד דאם היו מותרין לגלח בתוך המועד היו סומכין עצמן לכתחילה ע"ז ויכנסו לרגל כשהן מנוולין. מ"ב שם ג

¹³ שו"ע ונו"כ תקלא א

¹⁴ מ"ב שם א

¹⁵ מ"ב תקלא ג

¹⁶ שו"ת יהודה יעלה ח"א לה

¹⁷ ביאור הלכה שם ב ד"ה אין מגלחין

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם ח

¹⁹ פשוט שהרי קטן הותר כשיש ריבוי שיער המצער כמבואר להלן ממ"ב שם ס"ק טו וא"כ סתם אדם אסור אפילו מצער. וכ"כ בחוהמ"כ פ"ג ג

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

למרות שנתבאר שהטעם לאיסור הגילוח בחול המועד הוא בכדי "שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול". כלומר, בכדי שיודרו ויסתפר בערב הרגל, מכל מקום אפילו שעשה כנדרש וגילה בערב החג, אין הדבר מתיר לו לגלח במועד²⁰.

האמור בסעיף הקודם, הוא אף באדם שדרכו תמיד לגלח פעמים מספר בשבוע²¹, כך שאין כל חשש שיכנס לרגל בלתי מגולח. וגם כשרוצה לעשות זאת בערב יום טוב האחרון לכבוד החג שביעי של פסח, או שמיני עצרת אסור²². וכמו כן אסור גם כשרוצה שיגלחנו אדם שהוא עני שאין לו מה יאכל, וגם בחדרי חדרים, בכל אופן אסור.

גלוח ותספורת הראש, אסורים לאשה כמו לאיש. אמנם אם חלק מהשיער בולט מחוץ למטפחת ואינה מעליחה לכסותו, מותרת לגלחו בכדי שלא יגרום למכשול ששיער באשה ערוה.

וכן אם חלה טבילתה בחול המועד ודרכה לספר שער ראשה לפני הטבילה מותרת לעשות זאת גם בחול המועד.

וכבר נתבאר לעיל דף טז ששיער שבשאר מקומות שבגוף, מותרת לגלח כדרכה ללא שינוי, כשעושה זאת למטרות יופי וכיוצא בזה. ואף במקרים בהם הסרת השיער כרוכה בטרחה רבה, או שנעשית באופן הגורם לכאב, מותר. מכיון שבסופו של דבר תהנה מכך כשתשיג מטרחה²³.

אסור ליהודי לגלח לגוי בחול המועד, אלא אם כן אין לו מה יאכל²⁴.

אסור להחזיק מספרה פתוחה, אף כשאינו מספר שם אלא שיושב ומבלה בשיחת רעים וכיוצא בזה.

מותר לסרוק ולחפוף השיער, גם במקרה שברור שפעולה זו תגרום להשרת שיער²⁵.

²⁰ משום הרואין דהרואה לא ידע שגילח עצמו ויאמר שמותר לגלח בכל גווי. מ"ב שם ד

²¹ דלא בעולת שמואל סי' עב שהתיר באופן זה וכבר חלקו עליו האחרונים וכתבו שהפריז על המידה. עיין פ"ת על שהו"ע סי' זה

²² הנובי"ק יג ובתני' צט – קא התיר, אך בשד"ח מע' חוה"מ אות א הביא באריכות רבה שהאחרונים חלקו עליו.

²³ ההיתר האמור הוא גם בזקנה או אשה שאין לה בעל למרות שלכאורה חשיבות היופי אצלן אינה גדולה כל כך כבצעירה ושיש לה בעל. אמנם בקטנה, יש מי שכתב שאין להתיר אופני קישוט שיש בה משם "סרך מלאכה

²⁴ מ"ב שם טו

²⁵ רמ"א שם ח

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

למרות שנתבאר בטעם איסור הגילוח בחול המועד, שהוא בכדי לזרז את האדם שיעשה זאת לפני כניסת החג ו"לא יכנס למועד בשהוא מנוול". מכל מקום מותר לרחוץ²⁶ בחול המועד אפילו בחמין, ואין חוששים שיסמוך על כך וימנע מלרחוץ לפני כניסת החג.

איסור כיבוס

הן לצורך המועד, ועל אחת כמה וכמה לצורך אחר המועד אסור לכבס²⁷. ואפילו נתלכלכו כל בגדי²⁸ ולמרות שכיבסם לפני החג מכל מקום אסור²⁹. וגם המשמשים לצורך דברי קודש כגון פרוכת, מעיל ספר תורה, וכיוצא בהם, אסור לכבס במועד³⁰.

אין הבדל בין מכבס בידים למכבס במכונת כביסה³¹, בכל אופן אסור. וגם לשרות הבגד

במים נחשב לכביסה³².

ולא רק כביסת כל הבגד, אלא אף ניקוי כתמים בודדים, גם כן אסור בחול המועד. ויש המתירים³³. וכן עיקר אך הסרתם באמצעות מברשת יבישה מותרת.

ולעמלן הבגדים באמצעות ספריי או חומר דומה המיועד לכך, כל שאינו קשור בשרית הבגד במים, וגעשה באופן שאין בו אמנות אלא הוא "מעשה הדיוט" הרי הוא כגיהוץ שנתבאר לעיל דף י: שמותר.

כל אלו שנתבארו לעיל ושיבוארו להלן שמותרים לגלח בחול המועד, עקב טרדתם או מעבם בערב החג שמנעה מהם לעשות זאת, מותרים גם לכבס במועד³⁴, וזאת בתנאים ובמיגבלות שנתבארו ביחס לגילוח. ורק במקרה שאין להם בגדים נקיים אחרים ללבשם³⁵.

²⁶ מ"ב שם כב

²⁷ פ"ת או"ח תקלד

²⁸ שלמרות שבגד אחד קשה להשמר כל ימי החג מלהתלכלך אך ודאי יכול אדם לשמור בגדיו שלא יתלכלכו כולם.

²⁹ שהרי גם בגלות אין חילוק אחד טעמא הוא

³⁰ חוהמ"כ פ"ה ב

³¹ שהרי הטעם שלא יכבסו כשהוא מנוול ומה לי באיך מכבס.

³² על פי הכלל "שרייתו זה הוא כיבוס". שו"ת מהרש"ם ז קל

³³ עיין חוהמ"כ שם הע' פה פו

³⁴ שו"ע ונו"כ שם א

³⁵ כף החיים שם

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

כשנתקיימו התנאים האמורים, מותרים לכבס הבגדים שיש בהם צורך במועד כנוזר לעיל ריש העמוד ובדף יג: אך לא יכבסו בבת אחת יותר מהצריך להם באופן מיידי כלומר, אחד מכל פריט לבוש. וכשיצטרכו שוב לבגדים נקיים ישובו לכבסם.

במידה ואינם מוצאים מי שיאות לכבס להם בחינם, מותרים גם בשכר³⁶.

ולא רק האדם עצמו, אלא גם בני ביתו או שאר כל אדם, מותרים לכבס את הבגדים הנמצאים במעב האמור.

בגד המלוכלך, באופן שאם לא יכבסנו עתה אלא יניחנו לאחר המועד ייגרם קלקול לבגד מותר לכבסו במועד שהרי הוא דבר האבד.

לפיכך חיתולים ובגדי קטנים הספוגים בהפרשות (שתן צואה וכיו"ב) שעלולים להעלות עובש ולהתקלקל מותר לכבסם במועד, וזאת אף שיש לו בגדים נוספים נקיים לצורך לבישת המועד. אך מובן שאם ניתן להסתפק בשטיפתן וסחיטתן בלבד, ללא כיבוס של ממש יש לנהוג כן³⁷. אולם עדיף כיבוס במכונה על פני סחיטה ושטיפה ביד.

וכן בגד שהוכתם, שכעתה בהיות הכתם עדיין טרי ניתן להסירו, ואם יניחנו לאחר המועד, עלול להשאיר מוכתם, או שישאר רושם מהכתם מבלי אפשרות להסירו כלל מותר לנקותו בחול המועד. אך במקרה וניתן להסתפק בניקוי המקום המוכתם מבלי שיכבס את כל הבגד, יש לעשות כן.

ואם אינו יכול לנקותו בעצמו, מותר למסרו לניקוי יבש, וכיוצא בזה. אך יבקש שינקו אך ורק את המקום המוכתם.

הסרת אבק מותר אף באמצעות מים, אך אם יש לו בגד אחר אסור³⁸. ובמברשת יבישה מותר בכל אופן³⁹.

ג. דאנים ... דלא מוכחא מילתא לא

גם במקרים בהם העובדה שלא הסתפר בערב החג נגרמה עקב "אונס" כלומר, מצב שאפילו לו רצה לא היה יכול לגלח⁴⁰. מכל מקום אין הדבר מהווה היתר לעשות זאת בחול המועד, מלבד במקרים שפורטו לעיל דף יג: בהם הבינו חכמינו זכרונם לברכה שהאונס נהשב למפורסם דיו, כך שהרואים שמגלה במועד יודעים שהדבר נעשה בסיבת האונס.

³⁶ בה"ל ריש סי' תקמב

³⁷ שו"ת מהרש"ם ח"ז קל

³⁸ הוהמ"כ שם לה

³⁹ מקור חיים תקמא ג

⁴⁰ שו"ע ונו"כ תקלא ג

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

החל לגלח מלפני החג, וחלק משערו נשאר בלתי מגולח כגון שמכונת הגילוח התקלקלה, או מכל סיבה שהיא, מותר לגלח במועד השיער הנותר⁴¹, גם כשאינו במקום מגולה המהווה בושה לאדם⁴².

היה טרוד בערב החג בדבר מצווה⁴³, אם היא מצווה כזאת שהתעסקות בה ידועה לרבים, ומוכח הדבר שלא יכול היה לגלח מחמת התעסקותו בה, הרי הוא מותר לגלח במועד. אך כשאין המצווה מהסוג האמור, הרי אף שהיה עסוק במצוה רבה וחשובה ביותר, אסור.

בשאר מקומות שיער שבגוף כשיש צורך לגלחם כגון עקב פציעה וכדומה, שדרך הרופאים לגלח השיער מחשש שלא יזדהם הפצע, או בכדי לאפשר טיפול נאות, מותר⁴⁴.

בשער הראש רבים מן הפוסקים דעתם שגם כן מותר לגלחו כשצריך לעשות זאת מסיבות רפואיות. ולכן מי שיש לו שחין בראשו [אגזמה וכיוצא בזה] מותר לגלחו בכדי לאפשר את הטיפול הנאות⁴⁵. ויש שכתב שמכל מקום יגלח בצינעה כדי שלא ילמדו ממנו להקל, או שיחשדוהו בני אדם שאינם יודעים את סיבת הגילוח⁴⁶.

ויש המחמירים⁴⁷ כשיער הראש. ודעתם שרק בתנאים דלהלן מותר, א. כאשר המעב הרפואי המחייב גילוח נוצר לאחר כניסת החג ולא היה באפשרותו להתגלח לפני כן. מה שאין כן אם יכול היה לגלח לפני המועד, יתכן שאסור וכל שכן כשהיה כבר צורך בגילוח למטרה האמורה, והתרשל בכך. ב. במקרה והדבר גורם לכאב גדול ביותר אף שנוצר כבר מלפני המועד. ג. במקרה שאין צורך לגלח את כל שער הראש כי אם חלק מסוים סביבות הפצע.

ולכן כשאפשר מן הראוי לנהוג כן בכדי שיהיה באופן המותר לדעת הכל. ובמידה והגילוח נעשה למניעת זיהום הפצע וכיוצא בזה, מותר גם לדיעה זו.

מי שלקה בכינמת⁴⁸ (ריבוי כינים וביציהם) בראשו. שהטיפול היסודי בזה קשור לפעמים בגילוח כל השיער, הרי אם הדבר מציק לו מותר לגלח במועד, וגם לשיטה המחמירה שבסעיף הקודם.

⁴¹ ולכאורה קשה הלא דבר שאינו אוכל נפש והוא לצורך המועד קי"ל דבעי שינוי ואולי מפני שהיו עד כה אנוסים בדבר עשאו חז"ל כדבר האבד דקי"ל בדבר האבד א"צ שינוי. ביאור הלכה שם סעיף ד"ה ואלו

⁴² שו"ת כפי אהרון נא

⁴³ חוהמ"כ שם לב

⁴⁴ שהרי הותר גילוח השפם ושאר הגוף לצורך המועד כמבואר להלן ית. וא"כ כ"ש הכא

⁴⁵ מ"ב שם כא מהחי"א, כה"ח מא

⁴⁶ רוח חיים אות ב מובא בכה"ח שם מב ועיין מוהמ"כ שם בערה יח שבמכה הנראית לעין כל ומובן הגילוח לצרכה מותר אף בפרהסיא.

⁴⁷ ביאור הלכה שם סעיף ח ד"ה כל אדם שדחה את דברי החיי"א

⁴⁸ שו"ת באר משה ח"ז סוסי" פח ובחוהמ"כ שם ט

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

ד. כל מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו בחולו של מועד ... איזורו מוכיח עליו

מי שאין⁴⁹ לו יותר מאשר בגד אחד מכל פריט לבוש, מותר לו לכבסו בחול המועד⁵⁰ וזאת אף אם לא כיבסו בערב החג⁵¹. ואין זה משנה מאיזה אריג עשוי הבגד. ויש שכתבו שדוקא בבגד פשתן וכיוצא בזה שכביסתו קלה מותר כמבואר להלן דף יח. אך לא העשוי משאר סוגי אריגים⁵², אמנם אם מכבס במכונת כביסה, יתכן שמותר גם לדיעה זו⁵³.

בגדי תינוקות וילדים קטנים ביותר, מכיון שדרכם ללכלך בגדיהם בתדירות נבונה, וכל שכן החיתולים שעושים בהם את צרכיהם⁵⁴, ברי הם כמי שאין לו אלא חלוק אחד⁵⁵, מותר לכבס בחול המועד את כל הבגדים הנצרכים לו עתה.

סדינים, מותר לכבס רק "כדי צרכיו למיטה אחת בפעם אחת"⁵⁶.

בגדי ילדים, שאינם קטנים ביותר אף שגם הם מותרים בכיבוס, מכיון שדרכם להתלכלך בתדירות גבוהה, מכל מקום לא חותר לכבס יותר מהנדרש לשימוש מיידי, כלומר בגד אחד מכל פריט לבוש הדרוש לו עתה. ומכל מקום אסור להוסיף לכביסה בגדים אחרים האסורים עתה בכיבוס, אף שהמכונה בין כה וכה מכבסת⁵⁷.

⁴⁹ שו"ע תקלד שם א

⁵⁰ מכיון שבבגד אחד אין שייך לשמרו בנקיות כל ימי החג ולא שייך שלא ייכנס כשהוא מנוול.

⁵¹ כה"ח שם יב בשם החמד משה

⁵² דס"ל דכל זה דוקא בזמן התלמוד שהיה ניכר בעת שפשט חלוקו לכבסו שאין לו אלא חלוק אחד (שמתחלה היה חוגר איזורו על החלוק ובשפושמו חוגר חגורו על בגד העליון שלו) אבל לפי מנהג מלבושים שלנו שאין לנו חגור על חלוק שלנו אין להקל ומשמע מביאור הגר"א שכך מצדד למעשה, בזה ומ"מ נראה דאם היה החלוק של פשתן אין להחמיר בזה. מ"ב שם ט

⁵³ חוה"מ"כ פ"ה ז ועיי"ש שהתיר מטעמים שכביסה במכונה קה לכיבוס וא"כ הרי הוא כבגדי פשתן הקלים לכבס כמבואר להלן יח. ועיי"ש שהביא הערת הגר"מ"ש קליין שליט"א שכתב "קשה להתיר מטעם זה דלא גרע מהא דאסור לכבס ע"י עכו"ם אף שאינו מטריח כלל". ולענ"ד אינו דומה כלל שעל ידי עכו"ם אין להתיר שהוא דין אמירה לעכו"ם שכל שאסור ליהודי אין להתירו משום שנתנו לנכרי. אך המכונת כביסה מתירו ליהודי עצמו, ועוד בנתינה לנכרי שייך טעמא שלא ייכנס כשהוא מנוול אך אם אין לו אלא אחד ליכא האי טעמא ואדרבא אפש שמותר לדעה זו ליתנו אף לנכרי דומיא דכלי פשתן וצ"ע.

⁵⁴ רמ"א שם א

⁵⁵ בירושלמי פרק ג הלכה ב "בעון קומי רבי יוסה בגדי קטנים מה הן אמר לון כמי שאין לו אלא חלוק אחד". ולבאורה לפי"ז היה להתיר רק בבגדי פשתן, אולם ברמ"א משמע שמדמה למטפחות הידים וכו'.

⁵⁶ חוה"מ"כ פ"ה טז מהלקט יושר

⁵⁷ שהרי עדיין שייך הטעם של יכנס מנוול. חוה"מ"כ שם הע' נט בשם הגר"מ פינשטיין וצ"ל

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

במידה וכמות בגדי הקטנים היא כזו שאפילו אם היה מכבסם בערב החג מכל מקום לא היה מספיק לבל ימי המועד, והיה צריך לשוב ולכבסם מותר לו לכבס בחול המועד, גם במקרה שלא כיבסם בערב החג. אף שמובן שלכתחילה יש לכבס קודם החג, בכדי למעט במלאכה במועד.

במקרה שאילו היה מכבסם לפני החג ניתן היה להסתדר בכמות הבגדים המכובסים למשך כל ימי המועד, מבלי שיהיה כל צורך לכבס, ולא עשה כן צריך עיון האם מותר לכבס. ולענין חיתולים פשוט שמותר⁵⁸.

נודמנו לו אורחים לחג ועקב כך היה צורך להשתמש בכל הסדינים וכיוצא בזה, והתלכלכו. ובכדי שיוכל להמשיך להשתמש בהם צריך לכבסם מותר⁵⁹.

ה. אומן ... מוכחא מילתא ... תיקו

אפילו אם היה אונס באונס מפורסם ברמה מסויימת ומפני כך לא גילה בערב יום טוב אינו מגלה במועד⁶⁰.

כגון שנאבד לו אבירה בערב הרגל, ולא היה יכול לגלח ואף הספר עצמו שאבדה לו אבירה למרות שהאנשים הבאים אליו להסתפר רואים שטרוד בחיפושיו אחר האבירה ולכן אינו מספר, נמצא שיש לכך פרסום מסויים. עם כל זאת לא הותר לו לספר בחול המועד, מכיון שאינו נחשב לאונס המפורסם דיו.

גם במקרה שלא נמצא בערב החג ספר שיגלחנו, מכל מקום אסור לגלח במועד.

במקרה שאירע אונס כזה שכתוצאה ממנו נשארה כל העיר ללא ספר, כגון שהוכרזה שביתת ספרים ליום זה, וכיוצא בזה. הרי מכיון שאונס מעין זה הוא מפורסם ביותר, יש מהראשונים שהתיר לגלח במועד. אך שאר כל הפוסקים סתמו הדברים ולא חילקו בזה⁶¹.

ספר שהיה חולה בערב החג⁶², ועקב כך לא יכול היה להסתפר. אם זה היה באופן שהקהל בא אליו להסתפר, והתברר להם שאינו יכול לעשות זאת מחמת חוליו. הרי מכיון שדבר כזה גורם

⁵⁸ חוה"כ שם ב

⁵⁹ שהרי הוא כבגדי קטנים או מי שאין לו אלא חלוק אחד. חוה"כ שם הע' פד

⁶⁰ מ"ב תקלא ה

⁶¹ חוה"כ פ"ב לו

⁶² חוה"כ שם ל עיי"ש בהערות הוכחותיו מהראשונים

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

לפרסום העובדה שלא יכול היה להסתפר מחמת חוליו יש שהתירו לו לגלח בחול המועד. ובמקרה והוא הספר היחידי בעיר, יש שהתירו אף לכל הקהל להסתפר מכיון שאונסם מפורסם, אמנם למעשה צריך עיון בכל זה.

אדם שאיננו ספר, שהיה חולה בערב החג "ואמרו חכמי הרופאים שהוא סכנה לחולה לגלח, שמכביד עליו חוליו" ובמועד נתרפא⁶³, אף על פי כן אסור לו לגלח בחול המועד "וזאת למרות שגם חכמינו ז"ל מאשרים את עדות הרופאים האמורה, באמרם, שהגילוח קשה לחולה "ומחזירו לחוליו", עם כל זאת קבעו הפוסקים, שאין אונס זה נחשב למפורסם דיו, וקיים חשש שבמקרה ונתיר זאת יבואו להתיר אף שלא מתוך האונס.

האיסור לגלח בחולה שנתרפא במועד הוא אף כאשר ישנה סיבה נוספת המצדיקה לדעת האדם לגלח. כגון הדוגמא המובאת בפוסקים, באחד שנבחר להשלים התורה – חתן תורה, שהיה חולה קודם הרגל, וציוו לו הרופאים שלא לגלח, ונתרפא במועד, וחכם אחד רצה להתיר בערב יו"ט האחרון לכבוד חתונתו של תורה, וחלקו עליו "שאין להתיר"⁶⁴.

נתרפא במועד, או בערב המועד בשעה שכבר לא ניתן להסתפר, וכובד השיער מצערו, יש מי שכתב⁶⁵ שמותר לו לגלח בחולו של מועד.

ו. לא יגלח מפני שיצא שלא ברשות

כבר התבאר לעיל דף יג: שלמרות שהותר לבא ממדינת הים להתגלח הוא בתנאי שיציאתו היתה מותרת על פי תורה. ולכן אם יוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ, חייב הדבר להיות או למטרת פרנסה, וזאת למרות שפרנסתו מצויה, אלא שרוצה שתהיה ביתר עשירות והרחבה. או שיוצא בכדי להתראות עם חבירו, שגם זה נחשב ליוצא בהיתר". וכן מי שדירתו בחו"ל, ונוסע מא"י לחו"ל בדרכו חזרה לביתו, וכל שכן אם יוצא לצורך מצוה.

אך היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ לטיול בעלמא, מכיון שיציאתו היא שלא ברשות התורה, אסור לו לגלח במועד, וזאת אף במקרים בהם היה אנוס בדרך כך שלא יכול היה להסתפר לפני כן⁶⁶.

⁶³ שו"ע ונו"כ שם ג ובמ"ב ו

⁶⁴ כף החיים שם יא

⁶⁵ שדי חמד אסיפת דינים מע' הוה"מ כב

⁶⁶ מ"ב שם יד

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

אם נסיעתו היתה ממקום למקום בחוץ לארץ, ועל אחת כמה וכמה בארץ ישראל, או מחו"ל לארץ ישראל מותר בכל אופן, אף שנסיעתו היא לטיול גרידא⁶⁷.

ז. כל אלו שאמרו מותר לגלח במועד מותר לגלח בימי אבלו

יבואר בעזחי"ת להלן דף יז:

דף יד:

ח. קטן מותר לגלחו במועד לא שנא נולד במועד ולא שנא

נולד מעיקרא

קטן⁶⁸, כל שלא הגיע לגיל בר מצוה – שלוש עשרה⁶⁹, אם יש לו רוב שיער המצער מותר לגלחו במועד, שאין שייך בו "שלא יכנס למועד כשהוא מנוול" שהרי אינו בן מצוות, הוא וזאת גם במקרה שיכול היה לעשות זאת מלפני החג והתרשל בכך⁷⁰.

למרות שנתבאר לעיל, שבמקרים בהם הותר הגילוח במועד, יש לעשות זאת בצנעה. מכל מקום בקטן שמותר לגלחו, מותר גם בפרהסיא, שהרי הכל רואים שהוא קטן⁷¹. אמנם קטן שבמבנה גופו נראה כגדול, אין לגלחו בפרהסיא⁷².

המגלח את הקטן, מותר שיהיה יהודי גדול. ואין צורך לחפש דוקא גוי, או קטן, או "מי שאין לו מה יאכל".

שמחת התגלחת (אפשר "עניש, חאלאק"י) שמגספרים את הילד בהגיעו לגיל שלוש, יש שכתבו שמותר לעשותה בחול המועד. ולא רק במקרה שזמנה חל אז, אלא מותר אף להשהות זאת בכונה

⁶⁷ השולחן ערוך תפס בזה כדעת הראב"ד והסכים עמדתו הרא"ש והנמוקי יוסף, והגר"א הקשה דמהירושלמי שהביאו מוכח לכאורה להפך, דמיירי אף ביצא מארץ ישראל לארץ ישראל או מחוץ לארץ לחוץ לארץ, והיינו דבין שהיה יציאתו שלא לצורך כלל לא התירו לו, וכן נראה מדעת רש"י והרבנו חננאל, עיין שם, וכן נראה להדיא מסתימת הרי"ף והרמב"ם, אכן ברי"ן נאות מצאתי שכתב גם כן כהראב"ד, וכן כתב באשכול ובשיטת ריב"ב, ועל כן המיקל יש לו על מי לסמוך. שער הציון שם ס"ק יב

⁶⁸ שו"ע ונו"כ שם ו

⁶⁹ מ"ב שם מז מהפמ"ג

⁷⁰ ואע"ג שמלאכה גמורה היא הרי היא צורך המועד ומותר. מ"ב שם מז טז

⁷¹ מ"ב שם יז

⁷² מ"ב שם מז מהמג"א שמסתפק וכתב "אפשר דאין להקל בפרהסיא".

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

לחול המועד כדי להגדיל השמחה, ואף מצווה לנהוג כן⁷³. וגם נוהגים להכות בכלי זמר לשמחת המצווה. ולמעשה, כאשר חל בחוה"מ פסח, נוהגים לדחות זאת לל"ג בעומר.

ט. אבל אינו נוהג אבילותו ברגל

אין אבלות שבעה⁷⁴ נוהגת במועד⁷⁵. ולפיכך מי שמת לו מת במועד, צריך לאחר החג⁷⁶ להתחיל בישיבת "שבעה" וכיוצא בזה. אבל נוהג דיני אבלות "שלושים" ולפיכך מונים את ה"שלושים" החל מהקבורה⁷⁷.

אולם "הני מילי בדברים של פרהסיא, אבל דברים שבצנעה נוהג⁷⁸" לפיכך הרי הוא אסור ברחיצה, ולבישת בגדים חדשים, ובתשמיש המטה⁷⁹, אמנם למרות שאסור בתשמיש, מכל מקום מותר לו לישון עם אשתו בחדר ואינו צריך שמירה.

בלימוד התורה, מותר, אבל לעלות לתורה, נראה דלכתתילה אינו כדאי⁸⁰. אמנם בשמחת תורה עולה לתורה.

למרות המתבאר באיסור הרחיצה, מכל מקום לכבוד יום טוב האחרון – שביעי של פסח, שמיני עצרת – מותר לרחוץ כרגיל.

אף שאסור בלבישת בגדים חדשים, מכל מקום מותר ללבוש מכובסים ויש מי שהתיר גם במגוחצים. וכמו כן יכול ללבוש גם בגדי יום טוב⁸¹.

למרות שאבל אסור בעשיית מלאכה, מלאכות, שמותר לעשותן במועד בשל היותן בגדר "דבר האבר" מותר גם לאבל לעשותן⁸².

⁷³ באר היטב ושע"ת שם ז ועיין בכה"ה שם ל

⁷⁴ שו"ע ונו"כ תקמ"א

⁷⁵ דאיתי מ"ע דשמחת הרגל שהוא עשה דברים ודחי אבילות דהוא רק מצוה דיחיד. מ"ב שם ב

⁷⁶ במקומות שעושין שני י"ט ומת בתוך הרגל מונה השבעה מיום טוב שני האחרון, אף על פי שאינו נוהג בו אבילות, הואיל ומדבריהם הוא עולה לו מן המניין, ומונה מאחריו ששה ימים בלבד. ה"ה בשני ימים טובים של ר"ה בין שנקבר ביום א' ע"י עכו"מ ובין שנקבר ביום שני שאינו נוהג בהן אבילות לכו"ע מ"מ יום שני עולה לו מן המניין. שו"ע שם ב ומ"ב ז ח

⁷⁷ דהיינו בגילוח ותספורת ורחיצה בחמין ועוד דברים המבוארים ביו"ד בהלכות אבילות. מ"ב שם ה

⁷⁸ שו"ע ונו"כ שם ד

⁷⁹ מ"ב שם טז

⁸⁰ מ"ב שם

⁸¹ מ"ב שם טז

⁸² שו"ע ונו"כ שם ו ומ"ב כל הסעיף

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

חנויות שמותר לפתחן במועד, גם לאבל מותר לפתוח. וכמו כן כשמושכר לעשות דבר הנעשה בפרהסיא מותר לעשות מלאכתו גם במועד.

הדלקת הנר לזכר נשמת הנפטר⁸³, נוהגת גם במועד, אלא שלא ידליק במקום שאוכלים שם, וכן לא בחדרו של המת, שמא מתוך כך יבוא להספידו, אלא בחדרים שאין אוכלים שם, או בבית הכנסת.

אפילו הנוהגים שהאבל משנה מקומו בבית הכנסת גם בשבת ויום טוב, מכל מקום כל שמת במועד, מכיון שעדיין לא החלו ה"שבעה" גם הם לא ישנו מקומם⁸⁴.

אם הוא כהן אינו נושא כפיו. ויש שכתב שבארץ ישראל במקומות שנושאים כפיים, בכל יום, הרי הוא נושא כפיו⁸⁵.

מנחמים את האבלים ברגל למרות שאינם יושבים שבעה⁸⁶, לפיכך, לאחר הרגל אינו צריך לנחמו שבעה ימים, אלא מנכים את הימים שנוחם כבר ברגל מתוך שבעת הימים אעפ"י שיושב שבעה ימים.

דין "כל המתאבלים עליו מתאבלים עמו" אינו שייך בימי חול המועד, ולכן מותר לקרובי האבל להתרחץ בחמין ולהשתתף בכל מיני שמחה בחוה"מ⁸⁷.

וכבר התבאר במסכת סוכה דף כה: שאע"פ שהמצטער פטור מן הסוכה זהו דוקא הבא לו מחמת הסוכה מאליו אבל אם הוא גורם לעצמו א' העער ואין העער קשור אל הסוכה חייב הוא בסוכה.

לפיכך האבל⁸⁸ על אף שצער הוא לו לישיב בסוכה וחפץ להיות מתבודד כדי להיות טרוד בעער מכיון שאין צערו נגרם מן הסכה חייב ליישב דעתו⁸⁹ ולקיים מצות סוכה.

אולם אם המת היה חביב כל כך שאין יכול להסירו מלבו פטור אם מרוב צערו אינו יכול לישיב בסוכה אלא חייב להתבודד בביתו⁹⁰.

⁸³ מ"ב שם ג

⁸⁴ מ"ב שם טו

⁸⁵ כה"ח סי' קכ"ח ס"ק רנ"ג ונשה"ח פ"ב סי' ג' אות ה' ופכ"ג א' - ה

⁸⁶ שו"ע ונו"כ שם ו

⁸⁷ הגרש"ז אויערבך זצ"ל בשש"כ פס"ה הערה קע"ב ועיי"ש שמסיים בצ"ע.

⁸⁸ שו"ע ונו"כ תר"מ ה

⁸⁹ ועיין חידושי הריטב"א בסוגיין סוף ד"ה וה"מ באבל דבעי ליתובי דעתיה, בשם מורו ז"ל, שכך ראוי שלא לפטור מסוכה כדי שיתנחם ומייתב דעתא לה, מה שאין כן בצערא דעלמא לא מייתבא דעתא.

⁹⁰ מנ"א שם ס"ק י' בשם בפר תניא ועיין בספר ישועות יעקב שחולק בזה על התניא. מ"ב שם לא

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

אונן בחול המועד⁹¹ פטור מן הסוכה⁹².

י. אבל אסור בתספורת

אבל אסור לגלח⁹³ שערו כל שבעה ועד שלשים⁹⁴, ועל אביו ואמו אסור עד שיגערו בו חביריו.

איסור זה הוא בין על שער ראשו ובין על שער זקנו, וכן על כל שער שבו ואפילו של בית הסתרים⁹⁵, ושער של השפה ומהצדדים כלומר השפם שלמעלה מן הפה כנגד כל פתיחת הפה, ומהצדדים מה שמכאן ומכאן לפתיחת הפה, וכל שמעכב את האכילה תוך שבעה אסור, אחר שבעה מותר⁹⁶, ויש אוסרים כל שלשים⁹⁷, ויש מתירים אפילו תוך שבעה⁹⁸.

אם הודיעו למתגלח באמצע הגלוח שמת לו מת שחייב להתאבל עליו מותר להשלים להתגלח משום כבוד הבריות⁹⁹, ואפילו אם הודיעו לספר שמת לו מת, מותר להשלים לגלח כשאין ספר אחר בעיר. ויש מתירים אפילו אם לא התחיל עדיין לספרו, אלא הניח סודר של ספרים על ברכיו¹⁰⁰.

⁹¹ וביו"ט, רק אם רוצה לקברו עלידי נכרי, או ביו"ט שני על ידי ישראל.

⁹² בפמ"ג מסתפק לענין אונן בחוה"מ או אפילו ביום טוב כשרוצה לקבור ע"י נכרי ביום טוב ראשון או ע"י ישראל ביום טוב שני דאז חל דיני אנינות אם חייב בסוכה ע"ש ובספר בכורי יעקב מצדד שהוא פטור מ"ב שם לא. דהטעם דאונן פטור מכל המצות הוא מטעם עוסק במצוה פטור מכל המצות, ועל ידי שעוסק במצות מרדת קבורה אין צריך לעסוק במצוה אחרת, ואם כן כל מצוה שצריך לעסוק בה, בין שהוא בשב ואל תעשה בין שהוא בקום ועשה, פטור ממנה, ולכן מנטילת ידים פטור, שצריך מעשה ליטול ידיו (אכן בתענית צבור חייב להתענות, שזה אין צריך מעשה), ולכן גם מסוכה פטור דהא צריך מעשה לילך ולישב בסוכה, וראיה לזה, שהרי התן ושושביניו וחולכי לדבר מצוה פטורים מכל המצות מאותו טעם עצמו שאונן פטור, דהיינו, מטעם עוסק במצוה פטור מכל המצות, ובהם מבואר בפירוש בנמרא דף כ"ו שפטורים מסוכה, ואם כן הוא הדין אונן. שער הציון שם ס"ק מח

⁹³ שו"ע ונו"כ שצ"ד

⁹⁴ להלן דף יט:

⁹⁵ שו"ע שם א

⁹⁶ דעת המחבר.

⁹⁷ דעת הראב"ד והרמב"ם. ובב"י כתב ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והראב"ד מסכימים לדעת אחת הכי נקמינן. ובבאר הגולה אות ה' ובש"ך סק"א הקשו תימא דכאן פסק כדעת הרי"ף גיאות שבטור. וב"י כתב דנקמינן כהראב"ד והרמב"ם דאסור כל ל'

⁹⁸ הוא דעת הרמב"ן, וכן פסק בביתאור הגר"א אות ב'. דכתב אבל דעת הרמב"ן עיקר כמו שהוכיח מירושלמי וכ"ה דעת הטור, וכן הביאו המ"ב בשער הציון בס"י תקנ"א סק"ע ואין להחמיר בענינינו דבלא"ה פסק הגר"א שם דהעיקר כהרמב"ן דאף בתוך ז' מותר.

⁹⁹ שו"ע שם ס"ב ובמ"ז א.

¹⁰⁰ עיין ערוה"ש שם

הלכות הדף היומי

מסכת מועד קטן

מותר לסרוק ראשו במסרק אפילו תוך שבעה¹⁰¹, ויש מתירים רק לאשה, והעיקר כדעה ראשונה¹⁰².

ו"א¹⁰³ שאשה נשואה מותרת בנטילת שער אחר ז'. ויש אוסרים וכן עיקר. ומ"מ יש מתירים לה לגלח במקומות שדרכם של נשים לגלח בהם, כגון ריבוי שערות שבצדדים וכדומה.

¹⁰¹ שו"ע שם ס"ו, וכתבו במ"ז סק"ב ובש"ך סק"ג דדעת השו"ע דאפילו לאיש מותר וכ"ב בעמ"ז והב"ח
¹⁰² בש"ך שם כתב אך בהגהת סמ"ק בשם א"ז מתיר דוקא לאשה ולא לאיש ומביאו הב"ח. ובגשה"ח פכ"א
יא — יא כתב גם גבר הרגיל בסריקת שער וקשה לו בלא סריקה מותר גם לו סריקת שער, כן יש להכריע
למעשה ראה מחבר ו' וב"ח וש"ך וערוך השולחן) עכ"ל. וראה בשער הציון סי' תקנ"א ס"ק כ"ח דכתב ובאמת
אין להחמיר בזה (לענין סריקת הראש) כלל דאפילו באבילות נקטו האחרונים בזה להקל וכ"ש כאן.
¹⁰³ הנה המחבר בסעיף ה' כתב אשה מותרת בנטילת שער אחר ז'. והוא שיטת הרי"ף והרמב"ם. ובד"מ שם
סק"ה כתב ונראה דאע"ג דהלכה כמיקל באבל, מ"מ כיון דרבים חולקים דהיינו רש"י והתוס' והרמב"ן והרא"ש
הלכתא כרבים, כ"ש דהרמב"ן והרא"ש שהם בתראי הקשו על דברי הרי"ף וכתבו על דברי רש"י שהם עיקר
דהכי נקטינן כנ"ל, ועיין בש"ך סק"ב וכן פסק בחכ"א כלל קס"ה סעיף כ"ח להתיר שערות שבצדדים.